

*Фоменко Тетяна,
здобувачка вищої освіти
Житомирський державний університет
імені Івана Франка,*

СПЕЦИФІКА ОВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ ДІТЬМИ ІЗ СИНДРОМОМ ДАУНА

Засвоєння іноземної мови дітьми із синдромом Дауна є складним і багатогранним процесом, який відбувається за умов поєднання загальних закономірностей мовленнєвого розвитку та специфічних психофізичних особливостей цієї категорії учнів. Наукові дослідження учених доводять, що діти із синдромом Дауна здатні до оволодіння елементами іноземної мови, однак цей процес потребує спеціально організованих педагогічних умов і корекційного супроводу.

Однією з ключових особливостей засвоєння іноземної мови є сповільнений темп формування іншомовних навичок. Діти із синдромом Дауна потребують значно більшої кількості повторень, тривалішого часу для запам'ятовування лексичного матеріалу та поступового ускладнення мовленнєвих завдань. При цьому ефективність навчання істотно зростає за умови використання наочних, візуальних і предметно-діяльнісних методів, що відповідають переважанню наочно-образного мислення.

Фонетичний аспект іноземної мови є одним із найскладніших для засвоєння. Недостатня сформованість артикуляційної моторики та фонематичного слуху зумовлює труднощі у сприйманні й відтворенні іншомовних звуків, особливо тих, що відсутні в рідній мові. Як зазначає Т. Саєнко, без цілеспрямованої логопедичної підтримки ці труднощі можуть закріплюватися та негативно впливати на подальший розвиток іншомовного мовлення. Тому навчання вимови має здійснюватися у тісному зв'язку з розвитком артикуляційної моторики та слухової диференціації [4].

Лексичний компонент іноземної мови засвоюється дітьми із синдромом Дауна відносно успішніше за умови опори на конкретні, життєво значущі ситуації. Найбільш доступною є лексика, пов'язана з повсякденним життям,

ігровою діяльністю, побутовими діями та емоційно забарвленими образами. Засвоєння абстрактної лексики та багатозначних слів викликає значні труднощі. Ефективними є прийоми багаторазового повторення, використання жестів, піктограм, карток, пісень і римівок, що сприяють кращому запам'ятовуванню.

Граматична сторона іноземної мови засвоюється фрагментарно й потребує значної адаптації. Для дітей із синдромом Дауна характерні труднощі розуміння граматичних категорій, складних синтаксичних конструкцій і мовленнєвих узагальнень. У зв'язку з цим навчання граматики доцільно здійснювати в практичному, функціональному контексті, без перевантаження термінологією, з опорою на мовленнєві зразки та моделі.

Важливою особливістю є також те, що рецептивні навички (аудіювання, розуміння мовлення) у дітей із синдромом Дауна зазвичай випереджають продуктивні (говоріння). Це створює підґрунтя для використання слухового сприймання як опори у формуванні іншомовного мовлення. Поступовий перехід від розуміння до відтворення дозволяє зменшити мовленнєву тривожність і підвищити мотивацію до навчання Джерело: складено автором на основі [5].

В умовах інклюзивного навчання засвоєння іноземної мови дітьми із синдромом Дауна має здійснюватися з урахуванням принципів доступності, індивідуалізації та корекційної спрямованості. Як підкреслює О. Чеботарьова, урок іноземної мови може стати ефективним середовищем для розвитку мовленнєвої активності за умови інтеграції логопедичних вправ, ігрових технологій та співпраці вчителя з асистентом і фахівцями супроводу [6].

Специфіка засвоєння іноземної мови дітьми із синдромом Дауна має ґрунтуватися на розумінні їхньої загальної мовленнєвої організації, психолого-педагогічних особливостей та потреб у корекційній підтримці. Як уже зазначалося, психолого-педагогічні характеристики учнів із синдромом Дауна виявляють нерівномірність розвитку мовних компонентів, обмежений лексичний запас, труднощі із фонематичним слухом, артикуляцією та граматичною організацією висловлювання. Ці особливості визначають

специфіку процесу навчання іноземної мови та потребують відповідних методичних пристосувань.

Наукові роботи, присвячені іншомовній освіті учнів з особливими освітніми потребами, підкреслюють, що навчання іноземної мови повинно поєднувати загальноосвітні та корекційно-розвиткові підходи, які враховують мовленнєві і когнітивні можливості кожного учня. Зокрема, Н. Щерба висвітлює практичні форми та інтерактивні майстерні як засіб формування іншомовних навичок у дітей з ООП, що дозволяє поєднувати мовленнєве навчання з мотиваційними та діяльнісними компонентами, сприяючи активізації комунікативної діяльності [8]. Також науковиця розробила веб-квести, кейси й тести як інструменти самостійної та інтерактивної роботи, які сприяють формуванню мовленнєвих умінь у контексті реальних ситуацій спілкування. Такий інтерактивний підхід може бути корисний для учнів із синдромом Дауна, оскільки забезпечує багатоканальне представлення іншомовного матеріалу, стимулює пам'ять і увагу та підсилює мотивацію до навчання [9].

У контексті адаптації іншомовної освіти до потреб дітей із синдромом Дауна цікавою є думка К. Шапочки, яка досліджує вивчення англійської мови як засобу зняття стресових реакцій у молодших школярів з ООП, зокрема в умовах війни [7]. Цей підхід підкреслює, що уроки іноземної мови можуть не лише формувати мовленнєву компетентність, а й сприяти емоційному благополуччю дітей, знижуючи рівень тривожності та підтримуючи психоемоційний стан учнів. Такий аспект стає особливо важливим при роботі з дітьми, які мають складнощі у вираженні думок, переживань та в комунікації загалом. Напрями корекційної роботи з дітьми із тяжкими порушеннями мовлення в умовах воєнного стану розглядають також Н. Пахомова та І. Баранець [3]. О. Коломінова досліджує формування англійської комунікативної компетентності молодших школярів [1].

У науковому дослідженні Н. Мелекесцевої розглядається навчання іноземної мови молодших школярів із особливими освітніми потребами.

Авторка акцентує на тому, що процес навчання має бути системно організованим, поетапним і орієнтованим на формування комунікативної компетентності через різноманітні способи навчальної діяльності, включаючи ігрові ситуації, аудіювання, спів і диференційовані завдання, що дозволяє покращити рецептивні і продуктивні мовленнєві навички [2]. Науковці Т. Іщенко та ін. [10] для якісного засвоєння граматики іноземної мови пропонують використовувати кейс-метод у підготовчий період суб'єктів освітнього процесу до спільної взаємодії. За їхнім дослідженням це суттєво поліпшує як комунікативні процеси під час уроку, так і розуміння та засвоєння навчального матеріалу учнями.

Основні педагогічні висновки щодо особливостей засвоєння іноземної мови учнями із синдромом Дауна. 1. Темп навчання має бути адаптованим, із великою кількістю повторень і поступовим нарощуванням лексичного та граматичного обсягу матеріалу. 2. Структура уроку іноземної мови повинна включати елементи корекції мовленнєвої діяльності — вправи на артикуляцію, фонематичний слух, спеціальні дидактичні ігри, інтерактивні завдання, веб-квести, кейси тощо. 3. Засоби мотивації і зняття тривожності (пісні, ігри, інтерактивні вправи, безоцінне оцінювання) можуть значно підвищувати активність і позитивну взаємодію учнів. 4. Диференціація та індивідуалізація — забезпечення різних рівнів завдань залежно від мовленнєвих можливостей кожного учня. 5. Візуальні засоби і наочність (картки, піктограми, таблиці, відео) сприяють кращому засвоєнню матеріалу та структуруванню іншомовних одиниць у пам'яті учнів.

З метою узагальнення основних особливостей засвоєння іноземної мови учнями із синдромом Дауна та визначення відповідних педагогічних орієнтирів доцільно подати їх у систематизованому вигляді, що відображено в таблиці 1.

Особливості засвоєння іноземної мови учнями із синдромом Дауна та педагогічні рекомендації

Особливість	Наслідки для навчання	Методичні рекомендації
Уповільнений темп засвоєння	Повільне засвоєння лексики й граматики	Часті повторення, поступове збільшення складності
Труднощі артикуляції й фонематичного слуху	Нечітке відтворення звуків	Логопедичні вправи, артикуляційні тренажери
Обмежений словниковий запас	Ускладнення побудови висловлювань	Ігрові завдання, тематичні словники
Нестійка увага	Складність тривалих завдань	Корекція тривалості, зміна діяльності
Психоемоційна тривожність	Невпевненість при спілкуванні	Емоційно підтримуючі елементи, інтерактивні вправи
Позитивне ставлення до спілкування	Мотивація для інтерактивних завдань	Рольові ігри, групові проекти

Джерело: складено автором

Отже, наведені в таблиці дані підтверджують, що ефективне навчання іноземної мови учнів із синдромом Дауна можливе за умови цілеспрямованої адаптації змісту, методів і форм навчальної діяльності з урахуванням їхніх психолого-педагогічних і мовленнєвих особливостей.

Зазначені особливості засвоєння іноземної мови дітьми із синдромом Дауна зумовлюють необхідність опори на базові принципи інклюзивного навчання, реалізація яких у мовній освіті створює умови для поєднання навчальних і корекційно-розвиткових завдань.

Список використаних джерел

1. Коломінова О. Формування англомовної комунікативної компетентності дошкільників. *Іноземні мови*. 2015. № 2. С. 48–51.
2. Мелекєсцева Н. Навчання іноземної мови молодших школярів із особливими освітніми потребами. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2019. № 2(26). С. 346–352. <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2019-26-346-352>
3. Пахомова Н.Г., Баранець І.В. Напрями корекційної роботи з дітьми із тяжкими порушеннями мовлення в умовах воєнного стану. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія 19*.

Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Випуск 43. Київ, 2022. С. 55-63. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series19.2022.43.06>

4. Саєнко Т. А. Формування комунікативно-мовленнєвих навичок у дітей дошкільного віку з синдромом Дауна: дис. ... д-ра філос. : 016 «Спеціальна освіта» / Т. А. Саєнко ; Український державний університет імені Михайла Драгоманова. Київ, 2024. 315 с.

5. Трофименко Л. Формування фонологічної компетенції у дітей із тяжкими порушеннями мовлення. *Особлива дитина: навчання і виховання*. Випуск 104(4) Київ, 2021. С. 7-17. <https://doi.org/10.33189/ectu.v104i4.86>

6. Чеботарьова О.В. Організація корекційно-розвивального простору в системі освіти дітей з інтелектуальними порушеннями. *Соціальна і життєва практика дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах навчально реабілітаційних центрів*: Практико зорієнтований посібник. Дніпро, 2018. С. 77-81.

7. Шапочка К. А. Іноземна мова як засіб зняття стресу у молодших школярів із ООП в умовах війни. *Освіта осіб з особливими потребами в умовах миру і війни. Матеріали ІХ Міжнародного конгресу зі спеціальної педагогіки та психології*, 2023. С. 584-590.

8. Щерба Н. С. Іншомовна освіта дітей з особливими потребами: 15 інтерактивних майстерень. Навчальний посібник. Житомир: Бук Друк, 2019. 283 с.

9. Щерба Н. С. Іншомовна освіта дітей з особливими потребами: веб-квести, кейси та тести: навч. посіб. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2020. 96 с.

10. Ishchenko, T., Babiak, Z., Hladush, V., Šilonová, V., Nikolenko, L. The usage of case method in preparation for teaching a foreign language. *Journal of Critical Reviews, JCR*. 2020; 7(17): 1506-1510 <https://jcreview.com/archives/volume-7/issue-17/2410#:~:text=10.31838/jcr.07.17.190>